

dr n. praw. Arkadiusz Gliszczyński

A casu ad casum Standardy ochrony małoletnich – wybrane zagadnienia i praktyczne wskazówki

Podjmując zagadnienie standardów ochrony małoletnich należy dostrzec podstawową regulację prawną, jaką jest ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. *o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw*.

To w art. 7 tejże ustawy dokonywane są istotne zmiany polegające na wprowadzeniu nowej nazwy ustawy z dnia 13 maja 2016 r. *o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich* (nowa nazwa od dnia 15 lutego 2024 r.) oraz dopisaniu m.in. rozdziału 4b zawierającego Standardy ochrony małoletnich.

Przepisy wspomnianego rozdziału 4b wchodzi w życie z dniem 15 lutego 2024 r., przez co należy rozumieć, że organizator działalności oświatowej, opiekuńczej, wychowawczej, resocjalizacyjnej, religijnej, artystycznej, medycznej, rekreacyjnej, sportowej lub związanej z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich, ma czas na przygotowanie przedmiotowych Standardów do dnia nakreślonego powyżej.

Inny termin wprowadzenia uregulowań w ramach omawianych standardów, przewiduje art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 2023 r. *o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw*: „Podmioty, o których mowa w art. 22b ust. 1 (organ zarządzający jednostką systemu oświaty oraz inną placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, resocjalizacyjną, religijną, artystyczną, medyczną, rekreacyjną, sportową lub związaną z rozwijaniem zainteresowań, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni) oraz art. 22c ust. 3 (podmioty świadczące usługi hotelarskie oraz turystyczne, a także prowadzące inne miejsca zakwaterowania zbiorowego, w zakresie niezbędnym do zapewnienia ochrony małoletnich) ustawy zmienianej przez art. 7, mają obowiązek wprowadzenia standardów ochrony małoletnich w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy”.

We wspomnianych Standardach, w sposób dostosowany do charakteru i rodzaju placówki lub działalności, podmiot odpowiedzialny zobligowany jest do

ich wygenerowania w określonych polach właściwości rzeczowej. Trzeba jednak zaznaczyć, że poprzez użyte określenie „w szczególności” ustawodawca wskazuje minimalny zakres tej właściwości rzeczowej, tym samym każdy podmiot może wprowadzić do tworzonych w jego jednostce Standardów inne obszary, dostosowujące proponowane wewnątrz regulacje do specyfiki pracy. Dla przykładu, inny zakres rzeczowy mogą obejmować Standardy wdrażane w szkole podstawowej, a inne w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym.

W trosce o to, aby niniejsze opracowanie przybrało praktyczny aspekt, poniżej przedstawiono proponowane, autorskie zapisy i układ rzeczowo-funkcjonalny Standardów.

Jednym z podstawowych elementów każdego procedur, a przecież Standardy w praktyce są zbiorem sposobów postępowania profilaktycznego, interwencyjnego, kryzysowego, jest stworzenie słowniczka użytych w dokumencie pojęć. Bez wątpienia wśród pojęć, które winny się tam znaleźć są m.in.: instytucja, kierownictwo/organizator działalności, krzywdzenie dziecka, przemoc fizyczna, przemoc emocjonalna, wykorzystywanie seksualne, zaniedbywanie małoletniego, personel, opiekun dziecka.

Przepisy wprowadzające Standardy ochrony małoletnich nie podejmują regulacji w zakresie procesu ich tworzenia. Niemniej jednak istniejące opracowania specjalistyczne wskazują, że przyszła skuteczność ujętych w procedurach działań na rzecz małoletnich, wymaga wcześniejszego zbadania tła sytuacyjnego, czyli tych okoliczności, które będą miały istotny wpływ na pojemność rzeczową poszczególnych obszarów. Innymi słowy chodzi o przeprowadzenie swoistego audytu wewnętrznego i oceny ryzyka.

Niezmiernie ważnym jest również opracowanie strategii wdrożeniowej (polityki) wytworzonych standardów (ustalenie: kto, gdzie, kiedy podejmie określone w tym zakresie działania?).

W standardach, w sposób dostosowany do charakteru i rodzaju placówki lub działalności, określone zostały następujące wskazane obszary strategiczne (poniżej zamieszczono propozycję nazw poszczególnych obszarów oraz ich odpowiedniki ustawowe):

1. Kodeks bezpiecznych relacji personel-małoletni („zasady zapewniające bezpieczne relacje między

małoletnim a personelem placówki lub organizatora, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich” – art. 22c.1.1). Zasady te mają jasno określać, jakie zachowania i praktyki są niedozwolone w pracy z dziećmi. Powinny być one dostosowane do realiów funkcjonowania placówki. Dlatego przykładowe obszary, których mogą dotyczyć to: kontakt fizyczny z dzieckiem, komunikacja werbalna z dzieckiem, równe traktowanie, kontakty bezpośrednie i online z dzieckiem poza placówką, przemieszczanie się (wycieczki) i warunki noclegowe (w tym internat), czynności higieniczno-pielęgnacyjne (dotyczy uczniów, którzy z uwagi na niepełnosprawność potrzebują pomocy w czynnościach bytowych), zasady dyscyplinowania dziecka.

2. Procedury interwencyjne w sytuacji krzywdzenia małoletniego, w tym podejrzenia krzywdzenia („zasady i procedury podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego” – art. 22c.1.2). Przykładowe obszary interwencyjne: pracownik jako sprawca czynu krzywdzenia dziecka (podejrzenia tego czynu), czyny rówieśnicze – dzieci dokonują czynu krzywdzenia między sobą, krzywdzenie dzieci w środowisku domowym, bezpośrednie zagrożenie życia i zdrowia dziecka.

Przykładowa procedura postępowania w przypadku popełnienia przez ucznia czynu karalnego:

- każdy nauczyciel lub pracownik szkoły, który pozyskał informację o popełnieniu przez ucznia (w wieku pomiędzy 13-17 lat) czynu karalnego rozumianego jako przestępstwo, przestępstwo skarbowe, wykroczenie lub wykroczenie skarbowe, w pierwszej kolejności przeciwdziała niezgodnemu z prawem działaniu, w tym udziela pierwszej pomocy pokrzywdzonemu (jeśli czyn karalny skierowany był przeciwko życiu lub zdrowiu) oraz odseparowuje pokrzywdzonego od sprawcy;
- osoba, która ujawniła czyn karalny wyczerpujący znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego, zobowiązana jest przedsięwziąć niezbędne czynności, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu zabronionego, w tym zmierzające do ustalenia świadków zdarzenia, ujęcia sprawcy;
- osoba ujawniająca czyn karalny, niezwłocznie przekazuje informację o czynie karalnym wychowawcy, pedagogowi szkoły oraz dyrektorowi. Ze zdarzenia sporządza notatkę służbową, w której opisuje rodzaj zdarzenia, jego przebieg, skutki, podjęte czynności po ujawnieniu czynu karalnego;
- dyrektor szkoły może za zgodą rodziców/opiekunów prawnych nieletniego zastosować (jeżeli

uważa to za wystarczające) środek oddziaływania wychowawczego w postaci: pouczenia, ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie, przeproszenia pokrzywdzonego, przywrócenia stanu poprzedniego lub wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły. Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego nie wyłącza możliwości zastosowania kary określonej w statucie szkoły.

- opisanego powyżej środka oddziaływania wychowawczego nie stosuje się w przypadku, gdy nieletni dopuścił się czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego. W takiej sytuacji o popełnieniu czynu karalnego dyrektor szkoły niezwłocznie zawiadamia sąd rodzinny lub Policję;
 - przed podjęciem decyzji o zastosowaniu przez dyrektora określonego środka oddziaływania wychowawczego, dyrektor szkoły zasięga opinii wychowawcy ucznia, pedagoga oraz psychologa szkoły;
 - w przypadku, gdy brak będzie przesłanek do zastosowania środka oddziaływania wychowawczego (brak zgody rodziców oraz nieletniego), wychowawca ucznia będącego sprawcą czynu karalnego wzywa do szkoły rodziców/prawnych opiekunów i przeprowadza z nimi oraz z uczniem rozmowę. Wzywa ucznia do zaniechania niewłaściwego zachowania, rodziców zaś do szczególnego nadzoru nad dzieckiem. Z tego spotkania sporządzana jest notatka służbowa, która przechowywana jest w teczce wychowawcy;
 - w przypadku braku podstaw do zastosowania środka oddziaływania wychowawczego wychowawca wnioskuje do dyrektora szkoły o zastosowanie kary określonej w statucie szkoły;
 - pożądanym elementem działań profilaktycznych jest sporządzenie kontraktu, którego szczegółowe regulacje zawarte są w odrębnych przepisach;
 - jeżeli rodzice ucznia będącego sprawcą czynu karalnego odmawiają współpracy z przedstawicielami szkoły lub nie stawiają się na wezwanie do szkoły, dyrektor szkoły o zaistniałym zdarzeniu zawiadamia sąd rodzinny lub Policję;
 - w sytuacji, gdy szkoła wykorzysta dostępne jej środki oddziaływania wychowawczego, a ich zastosowanie nie przyniosło oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły o powyższym zawiadamia sąd rodzinny lub Policję.
3. Sposoby składania zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego („procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestęp-

stwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz w przypadku instytucji, które posiadają takie uprawnienia, osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty” – art. 22c.1.3 oraz „osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia” – art. 22c.1.7). Przy okazji tworzenia tych płaszczyzn właściwości rzeczowej, warto wspomnieć chociażby o zapisach art. 4.3 ustawy o *wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*, gdzie czytamy: „Instytucje państwowe i samorządowe oraz publiczne i niepubliczne szkoły i placówki oświatowe, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu zabronionego. Uwzględnić warto również treść art. 304 § 2 kpk: „Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosowanego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

4. Edukacja pracowników i osoby odpowiedzialne za ten proces („zakres kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu placówki lub organizatora do stosowania standardów, zasady przygotowania tego personelu do ich stosowania oraz sposób dokumentowania tej czynności” – art. 22c.1.5). Przygotowując opis tego obszaru warto uwzględnić odpowiedzi na niniejsze pytania: jaką formę powinny przyjąć szkolenia personelu obejmujące zapoznanie z przyjmowanymi Standardami ochrony dzieci przed krzywdzeniem? Czy formy szkolenia będą się różnić w zależności od adresatów szkoleń? Czy i w jakich szkoleniach z zakresu ochrony dzieci do tej pory uczestniczył personel? Warto przyjrzeć się działaniom, które zostały już zrealizowane w instytucji oraz indywidualnym doświadczeniom pracowników. Taka weryfikacja może pomóc w ustaleniu planu szkoleniowego, zdefiniowaniu priorytetów oraz podjęciu decyzji, które spotkania będą obowiązkowe dla wszystkich. Jaki jest wyjściowy cel prowadzonych działań edukacyjnych i szkoleniowych? Czy mają one charakter profilaktyczny czy interwencyjny? Jakie możliwo-

ści organizacyjne i jakie zasoby ma aktualnie instytucja? Czy wśród personelu są już osoby, które posiadają wiedzę i umiejętności wystarczające do przeszkolenia pozostałych pracowników w zakresie ochrony dzieci? Co może być najtrudniejsze w zaplanowaniu i przeprowadzeniu szkoleń? Jaką perspektywę czasową powinien obejmować plan, biorąc pod uwagę możliwości i potrzeby instytucji? Jaka forma edukacji (szkolenia/warsztaty, e-learning, pogadanka, case study, itd.) będzie najefektywniejsza, a jednocześnie możliwa do realizacji w instytucji w odniesieniu do każdej z grup?

5. Informowanie rodziców i dzieci o Standardach („zasady i sposób udostępniania rodzicom albo opiekunom prawnym lub faktycznym oraz małoletnim standardów do zaznajomienia się z nimi i ich stosowania” – art. 22c.1.6). Standardy ochrony małoletnich należy udostępnić na swojej stronie internetowej oraz wywiesić w widocznym miejscu w swoim lokalu, w wersji pełnej oraz skróconej, przeznaczonej dla małoletnich.
6. Ewaluacja standardów („zasady przeglądu i aktualizacji standardów” – art. 22c.1.4). Podmioty (w tym szkoły i placówki) mają obowiązek co najmniej raz na dwa lata dokonywać oceny standardów w celu zapewnienia ich dostosowania do aktualnych potrzeb oraz zgodności z obowiązującymi przepisami. Wnioski z przeprowadzonej oceny należy pisemnie udokumentować.
7. Kodeks bezpiecznych relacji dziecko-dziecko (wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone – art. 22c.2.1). W opracowaniu niniejszego poziomu Standardów można uwzględnić proponowane poniżej zapisy (warto dopowiedzieć, że zapisy te operują na płaszczyźnie działań profilaktycznych):
 - uczniom nie wolno używać przemocy, znęcać się nad uczniami słabszymi, używać wulgarnego, obraźliwego języka, dopuszczać się czynów zabronionych na szkodę innych uczniów;
 - uczniom nie wolno wzajemnie się zawstydzać, upokarzać, lekceważyć i obrażać;
 - uczniowie powinni szanować prawo innych uczniów do prywatności;
 - uczniom nie wolno używać wulgarnych słów, gestów i żartów, czynić obraźliwych uwag, nawiązywać w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywać wobec innych uczniów przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby);
 - uczniom nie wolno utrzymywać wizerunku innych uczniów (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografo-

- wanie) w sytuacji, gdy nie wyrazili oni na to zgody i w sytuacjach, które mogą ich zawstydzić lub obrazić.
8. Bezpieczny dostęp do internetu („zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci internet oraz procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci internet oraz utrwalonymi w innej formie” – art. 22c.2.2 i 3). W odniesieniu do istniejących przepisów regulujących podejmowane zagadnienie: „Szkoły i placówki zapewniające uczniom dostęp do internetu są obowiązane podejmować działania zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności zainstalować i aktualizować oprogramowanie zabezpieczające” – art. 27 ustawy *Prawo oświatowe*, proponowane zapisy Standardów nie stanowią istotnego novum.
 9. Na zakończenie warto wspomnieć o uregulowaniach karnych, z których wynika, że każdy kto bę-

jąc obowiązany do wprowadzenia standardów ochrony małoletnich nie wykonuje tego obowiązku, podlega karze grzywny do 250 zł albo karze nagany. W razie ponownego stwierdzenia niewykonania obowiązku wprowadzenia standardów ochrony małoletnich, sprawca podlega karze grzywny nie niższej niż 1000 zł.

dr n. praw. Arkadiusz Gliszczyński

Doktor nauk prawnych, ekspert w zakresie prawa oświatowego w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Wykładowca akademicki, twórca nowego modelu przeciwdziałania przemocy w rodzinie opartego na reintegracji wspieranej paradygmatem tożsamości osobowej, społecznej i kulturowo-cywilizacyjnej oraz twórca psychologiczno-społecznej teorii rozpoznawania predyspozycji przestępczych. Nauczyciel w Technikum Leśnym w Warcinie.

PODRĘCZNIK: Standardy ochrony dzieci w żłobkach i placówkach oświatowych

WYDAWCA: Fundacja Dajemy Dzieciom Się

Z Wprowadzenia

Celem tego podręcznika jest popularyzacja standardów ochrony dzieci, czyli zasad dotyczących zabezpieczenia dzieci przed wszelkimi formami krzywdzenia, zaniedbania, wykorzystania czy przemocy.

Publikację adresujemy do instytucji, które chcą wdrażać standardy ochrony dzieci – zarówno do placówek posiadających już Politykę Ochrony Dzieci i zamierzających ją zweryfikować, jak i tych, które dopiero planują ją opracować.

Przedstawione tutaj założenia oraz dobre praktyki mogą być pomocne w skutecznym dążeniu do zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa. Przyjęcie standardów daje bowiem gwarancję, że instytucja dba o to, by nie narażać ich na ryzyko krzywdzenia oraz że wprowadziła procedury, które pozwalają odpowiednio zareagować w przypadku obaw o dobro dziecka.

Podręcznik
do pobrania:

<https://tiny.pl/dmd7n>

Publikacja w pdf